

AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

— markkinavoimien ohjattavaksi vai tavoitteiseen politiikkaan?

Kun työvoima on noussut ensisijaiseksi tuotannontekijäksi, on myös aikuiskoulutukseen osallistumisesta tullut oleellinen osa koulutuspoliittista keskustelua. Eri väestöryhmien välillä vallitsee kuitenkin huomattavia eroja koulutukseen osallistumisessa. Korkea koulutustaso tuottaa monenlaisia etuja, jotka näkyvät tuloissa, statuksessa, ammattiasemassa, poliittisissa vaikutusmahdollisuuksissa ja kulttuuriin osallistumisessa. Erot koulutukseen osallistuvien ja osallistumattomien välillä näkyvät heidän sosio-ekonomisessa asemassaan.

Yksistään se, miten yksilö kokee opiskelumahdollisuutensa, ei anna kuitenkaan riittävää käsitystä opiskeluasteista. Vasta kun otamme mukaan rakenteelliset tekijät ja analysoimme niiden ja yksilön käsitejärjestelmien välistä vuorovaikutusta, osallistumisprosessin todellinen tulkinta on mahdollinen.

Viime vuosina kasvatuksesta ja koulutuksesta on taas kerran tullut ensiarvoisen tärkeä asia teollisuusmaissa. Näin tapahtui myös 1960-luvulla, jolloin keskiasteen ja sen jälkeisen koulutuksen taloudellisessa tuessa ja opiskelijamäärissä koettiin räjähdysmäinen kasvu. 1960-luvun ja nykypäivän välillä on kuitenkin perustavaa laatua olevia eroavaisuuksia. Kun 60-luvulla lisäkoulutusta vaadittiin nuorille, niin 90-luvulla on käyty keskustelua elinikäisestä oppimisesta ja koulutuksesta ja siitä, miten se voitaisiin parhaiten toteuttaa.

Sekä taloudelliset että yhteiskunnalliset tekijät aiheuttivat 1960-luvulla painetta laajentaa koulutusmahdollisuuksia. Taloustieteiden kehittyminen, erityisesti inhimillisen pääoman teoria, vaikutti laajasti harjoitettuun koulutuspolitiikkaan. Inhimillisen pääoman teorian kannattajat väittivät, että kasvatuksen ja taloudellisen kasvun välillä on olemassa vahva yh-

teys (Denison, 1962; Schultz, 1960). Kiinnostavin ja tärkein elementti teoriassa oli väite siitä, että koulutusinvestointien tasaisempi jako saisi aikaan yhtäläiset yksilölliset tulot (Schultz, 1960). 60-luvulla tämä oletamus oli tärkeä, koska se yhdisti koulutus uudistuksen taloudellisen oikeutuksen ja yhteiskunnalliset vaatimukset mahdollisuuksien tasa-arvosta. Opiskelumahdollisuuksien tasoittaminen nähtiin yhteiskunnan pääasiallisena tasa-arvoistamiskeinona.

60-luvulla keskityttiin lisäämään pääasiassa nuorison osuutta keskiasteen ja sen jälkeisessä koulutuksessa. Uudistukset kohdistettiin lisäämään opiskelijamääriä korkeimmissa opinnoissa, mutta perustettiin myös uusia järjestelmiä, kuten grundvux ja komvux. Lyhyesti sanottuna kehittämisen kohteena oli normaali koulujärjestelmä ja kohderyhmänä nuoriso. Lukuunottamatta joitakin yksittäisiä kannanot-

toja jatkuvan ja elinikäisen kasvatuksen puolesta nuoruusvuosia painottavaa "front-end"-mallia ei asetettu vakavasti kyseenalaiseksi koulutuspolitiikassa.

Nykyisin dynamiikka on täysin erilainen kuin 60-luvun uudistusvaiheessa. Mikroelektroniikassa ja telekommunikaatiossa tapahtuneet viimeaikaiset läpimurrot ovat vaikuttaneet valtavasti talouselämään ajaen sitä kohti kansainvälistä informaatiotaloutta. Sen seurauksena investointeja inhimillisiin voimavaroihin tarkastellaan prosessin kriittisenä osatekijänä. Kansakunnan kilpailukyvyyn nähdään riippuvan inhimillisten voimavarojen laadusta: tiedoista, oppimisesta, informaatiosta ja taitoon liittyvästä älykkyydestä. Nykypäivän oletamuksia voitaisiin esittää seuraavasti:

1. Kaikki tuotannontekijät lukuunottamatta työvoiman taitoja voidaan tuottaa missä tahansa maailman kolkassa. Pääoma virtaa nyt vapaasti yli kansallisten rajojen, jopa niin, että pääomakustannukset eri maissa lähenevät nopeasti toisiaan. Viimeisin teknologia siirtyy yhden maan tietokoneista avaruudessa olevien satelliittien välityksellä toisen maan tietokoneisiin ja kaikki tämä tapahtuu elektronisten impulssien nopeudella. Kaikkea on saatavissa yhtä aikaa, kaikkea paitsi olennaisinta tekijää, työvoimaa. Se on a.o. kansakunnan ainutlaatuisin elementti.

2. Koska kaikkia muita tekijöitä voidaan helposti liikutella minne tahansa maailmassa, paitsi työvoimaa, joka on kyvykäs ja taitava suorittamaan monimutkaisia työtehtäviä, houkuttelee se ulkomaisia sijoituksia. Näistä suhteista muodostuu täydellinen kehä: hyvinkoulutetut työntekijät kiinnostavat maailmanlaajuisia yhtiöitä, jotka investoivat ja antavat työntekijöille hyviä työpaikkoja; hyvät työpaikat luovat vuorostaan koulutusmahdollisuuksia ja kokemusta. Kun taito lisääntyy ja kokemus kasaantuu, maan kansalaisten arvo maailmalla lisääntyy parantaen samalla maan elintasoja. (Reisch 1990, 58).

Lähtökohtana on työn muuttuva luonne, joka muuttaa työmarkkinoiden rakennetta samoin kuin työprosesseja ja työn sisältöä. Näin tapahtuu markkinoilla, jotka ovat koko ajan muuttumassa kansainvälisemmiksi ja joilla kansakunnan elintason vaikuttaa suurella määrällä, miten se kykenee kilpailemaan kansainvälisesti. Avainsana on *joustavuus*: miten tehokkaasti työvoima kykenee muuttumaan ja käyttämään hyväkseen uutta tilannetta.

Yhdysvalloissa huolestuneisuus tästä näkyy kaikkialla. Esimerkiksi Massachusetts Institute

of Technology Commission on Industrial Productivity määritteli raportissaan vuonna 1989 'Made in America: Regaining the Productive Edge':

"Ilman huomattavia muutoksia siinä, millä tavoin koulut ja työpaikat kouluttavat työntekijöitään näiden elinaikana, eivät mitkään makrotalouden hienosäädöt tai teknologiset innovaatiot voi saada aikaan merkittävää parannusta taloudellista suorituskyvyssä ja elintason nousussa." (Dertouzos, M. & Lester, R. & Solow, R. 1989, 81).

Koulutuspolitiikka ei enää rajoitu yksin lasten ja nuorten kasvatukseen. Syntyvyyden laskeutumisesta ja työvoiman ikääntyessä taloudellinen tuottavuus riippuu yhä enemmän siitä, millaisen koulutuksen nykyinen työvoima saa. Poliittiset arviot ja empiiriset tosiasiat korostavat yhä enemmän aikuiskoulutuksen tärkeyttä.

Varnevalin ja Cainerin mukaan työtä edeltävä koulutus ja työssä tapahtuva koulutus saivat aikaan 81 prosenttia Yhdysvaltojen tuotantokapasiteetin noususta vuosien 1929 ja 1982 välillä. Koulutus työssä merkitsi yksistään 55 prosentin osuutta tästä kasvusta. He arvioivat myös, että 75 prosenttia amerikkalaisista työläisistä tarvitsee uudelleen koulutusta vuoteen 2000 mennessä (1989).

Koulutuksen taso ja jakautuminen yhteiskunnassa on tärkeä taloudellinen tekijä ainakin kahdesta syystä (OECD 1989a):

- * sen makrotalouteen ulottuvien vaikutusten takia, mikä näkyy talousjärjestelmän tuottamien tavaroiden ja palvelujen määrässä ja laadussa, ja
- * sen vaikutuksessa väestön tulonjakoon.

Lisäksi koulutustaso on tekijä, joka vaikuttaa työmarkkinoihin ja mahdollistaa sen rakenteellisen säätelyn. Samoin se vaikuttaa yleisesti yhteiskunnan kykyyn sopeutua muuttuviin vaatimuksiin ja olosuhteisiin.

Huolimatta koulutusjärjestelmien laajenemisesta ja kasvusta 1960-luvulta lähtien kaikissa OECD-maissa suurella osalla aktiivista väestöä on vain varsin alhainen koulutustaso (OECD 1989b). Tarkasteltaessa 25-45 -vuotiaita, joiden voi toivoa pysyvän työelämässä vielä huomattavan pitkään tilastot ovat hälyttäviä. Vaikka huolestuneisuus näistä ihmisistä on ollut yleensä pääasiassa taloudellinen, tilannetta olisi tarkasteltava myös tasa-arvon näkökulmasta.

Toiminnalliset lukutaidottomat (functionally illiterate) ovat vaarassa joutua syrjäytetyiksi 67

ja työttömiksi. He saattavat joutua tilanteeseen, jossa heillä ei ole mahdollisuuksia muuhun kuin epävarmoihin matalapalkkaisiin töihin. Naisten mahdollisuuksia päästä työhön rajoittaa ainakin osittain heidän mahdollisuutensa päästä koulutukseen. Etniset ja rodulliset vähemmistöt tarvitsevat myös parempia koulutusmahdollisuuksia. Ne, joilta puuttuvat perustiedot ja kvalifikaatiot, joutuvat huomaamaan, että he jäävät sellaisen lisäkoulutuksen ulkopuolelle, jonka avulla he voisivat parantaa kvalifikaatioitaan. Kasvava pitkäaikaistyöttömyys, nimenomaan heikossa asemassa olevien keskuudessa osoittaa, että koulutuspoliittiset toimenpiteet tulisi kohdistaa niihin, joilla ei ole ollut aikaisemmin tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua koulutukseen.

Aikuiskasvatukseen osallistumisen ymmärtäminen

Kun 'inhimillinen tekijä' on noussut ensisijaiseksi tuotantotekijäksi, osallistuminen ai-

ARVO (Valency)

— Henkilö näkee aikuiskoulutukseen osallistumisen mahdollisena keinona koettujen tarpeiden tyydyttämiseksi.

ODOTUS (Expectancy)

— Henkilö uskoo kykenevänsä menestymään ja suorittamaan opintonsa loppuun.

Henkilöt, jotka eivät näe osallistumista aikuisopintoihin keinona tarpeidensa tyydyttämiseen tai/ja jotka eivät usko kykenevänsä suorittamaan opintojaan loppuun, eivät todennäköisesti osallistu. Kuitenkaan se tieto, miten yksilö tulkitsee maailmaa, ei vielä anna käsitystä opiskelusteistä. Vasta kun otamme mukaan rakenteelliset tekijät ja analysoimme niiden ja yksilön käsitejärjestelmien välistä vuorovaikutusta, osallistumisprosessin todellinen tulkinta on mahdollista. Aikuiskasvatukseen osallistuminen yhtä lailla kuin oppimiskulttuuriin osallistuminen yleensä voidaan ymmärtää seuraavien käsitteiden avulla: yhteiskunnalliset prosessit ja rakenne, institutionaaliset prosessit ja rakenne sekä yksilön tietoisuus ja toiminta.

Bourdieuin käsite "*habitus*" (Harker 1984) antaa hedelmällisen näkökulman 'arvoon' ja 'odotuksiin'. Sosiaalistamisprosessin kautta, ensin perheessä, sitten koulussa ja myöhemmin työelämässä, myönteisestä suhtautumi-

kuiskasvatukseen on tullut olennaiseksi osaksi koulutuspoliittista keskustelua.

Johnstone ja Rivera (1965, 231) päätyivät laajassa tutkimuksessaan seuraavaan johtopäätökseen: "Yksi tärkeimmistä tämän tutkimuksen tuloksista on se, että yhteiskunnan eri väestöryhmien kesken on suuria eroja aikuiskasvatukseen osallistumisessa. Tämä on yhä yhtä totta kuin 25 vuotta sitten. Lähempi tarkastelu aikuiskasvatuksen eri muotojen osalta osoittaa, että korkea koulutustaso tuottaa monenlaisia etuja. Tämä näkyy mm. tuloissa, statuksessa, ammattiasemassa, poliittisissa vaikutusmahdollisuuksissa, kulttuurin omaksumisessa jne. Tämä näkyy myös selvästi osallistujien ja osallistumattomien erilaisessa sosioekonomisessa asemassa." (Rubenson 1980)

Unohtamatta, että osallistuminen aikuiskoulutukseen on joskus pakollista, henkilön päätös osallistumisestaan voitaisiin yksinkertaistaa seuraavalla tavalla:

OSALLISTUMISEN TODENNÄKÖISYYS KORKEA

sesta aikuiskasvatukseen tulee osa joidenkin ryhmien 'habitusta', mutta ei kaikkien. Bergsten (1977) viittaa samaan ilmiöön osoittaessaan, että ei-päteväittävä aikuiskasvatus on yhteydessä erilaisia kulttuuri-toimintoja käsittävään vapaa-ajan tyyliin, jota yleensä tavataan keski- ja ylempien statusryhmien keskuudessa. Larsson et al (1986) käsittelee enemmän 'habituksen' ja aikuiskasvatuksen käsitteiden välisiä suhteita. He havaitsivat, että ammattitaidottomat työntekijät, joilla oli vain lyhyt peruskoulutus ja jotka ovat hyvin rajattuja kehittymismahdollisuuksia tarjoavassa työssä, näkivät aikuiskasvatuksen hyvin ahtaassa merkityksessä. Heidän käsityksensä mukaan aikuiskasvatuksella on merkitystä ainoastaan silloin, kun se johtaa paremmin ja korkeammin palkattuun työhön.

Jotta aikuiskasvatusta edeltävän koulutuksen kumulatiiviset vaikutukset tulisivat otetuiksi täysin huomioon, meidän täytyy myös tar-

kastella sitä, miten koulutusjärjestelmä mää-
rää ihmisten sijoittumisen erilaisiin yhteiskun-
nallisiin asemiin.

Parsons (1959) näkee koulun valikointiväli-
neenä, jonka tehtävänä on työvoiman sijoitte-
lu sopiviin asemiin. Sosiaalista valikointitehtä-
vää pidetään yllä koko prosessin ajan "lämmit-
tämällä" ja "viilentämällä" oppilaiden kiinnos-
tusta oppimiseen. Siihen aikaan, kun työ jaet-
tiin hierarkkisesti ja ero ruumiillisen työn ja
henkisen työn välillä pyrittiin säilyttämään,
koulujen tehtävänä ei nähty suuren enemmis-
tön innostamista pitkäaikaisopiskelijoiksi, mi-
kä olisi vahvistanut yleensä oppimista ja elini-
käistä kasvatusta.

Nykyisin väite muuttuvasta työelämästä,
jossa 'inhimillinen tekijä' on keskeisenä tuo-

tannontekijänä, vaatisi johdonmukaista perus-
muutosta myös aikuiskoulutusta edeltävään
kasvatukseen. Tätä aihetta ei kuitenkaan käsi-
tellä tässä artikkelissa. Tässä artikkelissa tar-
kastellaan, kuinka työelämän muutos vaikut-
taa yksilöiden suhtautumiseen aikuiskoulutuk-
seen tilanteessa, jossa suurinta osaa työvoi-
masta tai työttömistä ei olla soviaistettu aja-
tukseen elinikäisestä opiskelusta.

Työelämä ja aikuiskasvatukseen osallistuminen

Työrooleihin sijoittuminen vaikuttaa osallis-
tumiseen ainakin kolmella tavalla. Ensiksi, tie-
tyt ammatit antavat enemmän mahdollisuuksia
osallistua aikuiskasvatukseen kuin toiset.

TAULUKKO 1.

Mahdollisuudet uusien asioiden oppimiseen työssä erilaisen sosio-ekonomisen ase-
man, työajan ja koulutustason omaavien henkilöryhmien keskuudessa

SOSIO-EKONOMINEN ASEMA	%-luku henkilöistä, joilla ei ole mahdollisuuksia oppia uusiasioita työssään	N
Suoritustason työntekijät		
Ammattitaidottomat (unskilled)	74	568
Osittain ammattitaitoiset (semi-skilled)	61	799
Ammattitaitoiset (skilled)	41	654
Kaikki työntekijät	58	2021
Toimihenkilöt		
Alemmat toimihenkilöt	40	648
Keskitason toimihenkilöt	24	567
Ylemmät toimihenkilöt	17	362
Kaikki toimihenkilöt	29	1578
Maanviljelijät	55	131
Yrittäjät	29	286
TYÖAIKA		
Kokopäivätyöntekijät	40	1721
Osa-aikatyöntekijät	60	877
KOULUTUSTASO		
Erittäin lyhyt peruskoulutus	63	160
Alempi keskiaste	59	1665
Keskiasteen koulutus	40	1650
Keskiasteen jälkeinen koulutus	24	696

Taulukko 1. kuvastaa polarisoitumista, joka tapahtuu työelämässä. Ryhmien väliset erot
työmarkkinoilla lisääntyvät eliniän aikana. Hyvässä asemassa olevat havaitsevat olevansa
työtilanteessa, joka jatkuvasti synnyttää uuden tiedon tarvetta, kun taas kehitys on täysin
vastakkainen niillä, jotka kärsivät ammattitaidottomuudesta ja koulutuksen puutteesta.

Tiedot siitä, ketkä osallistuvat työnantajan tukemaan koulutukseen, osoittavat maasta riippumatta, että eri työntekijäryhmien mahdollisuuksissa päästä koulutukseen on suuria eroja. Osallistuminen on yhteydessä työhierarkiaan. Mitä korkeammassa ammattiasemassa työntekijä on, sitä suurempi mahdollisuus hänellä on päästä koulutukseen. Keskimääräinen osallistumisaste vaihteli 1988 Ruotsissa eräiden akateemisten ryhmien 69 prosentista kouluttamattomien työntekijöiden 15 prosenttiin (SCB 1990). Vuoden 1985 aikuiskoulutustutkimuksen (StatsCan 1986) tulokset osoittavat, että aikuiset, joilla on ylioppilastutkinto, olivat 15 kertaa todennäköisemmin osallistuneet työn yhteydessä tapahtuneeseen koulutukseen kuin ne, joilla oli vain perusasteen koulutus.

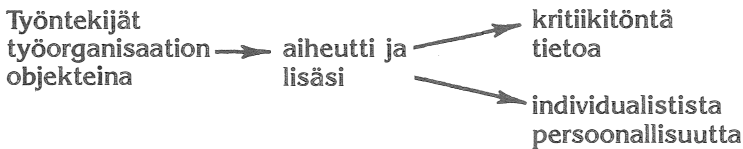
Osallistumisasteen lisäksi eri ammattitasoilla on havaittavissa eroja myös koulutuksen luonteessa. Künzle ja Büchel (1989) havaitsivat, että Sveitsissä koulutukseen osallistuneista toimitusjohtajista 70 prosenttia oli seurannut ulkopuolisia kursseja, kun taas suoritusasteen työntekijöistä vain 26 prosenttia oli osallistunut tällaiseen koulutukseen. Jälkimmäiset olivat osallistuneet pääasiassa johonkin lyhytaikaiseen työkoulutukseen.

Korkeammassa asemassa olevilla ei ole ai-noastaan enemmän mahdollisuuksia osallistua työnsä ohella jonkin instituution toimesta järjestettyyn koulutukseen, vaan heillä on

myös selvästi parhaat mahdollisuudet oppia uusia asioita työn yhteydessä. (taulukko 1)

Kolmas tapa, jolla rooleihin sijoittuminen vaikuttaa, on epäsuorempi ja se liittyy siihen mekanismiin, kuinka objektiivinen maailma vaikuttaa todellisuuden tajuamiseen. Niinpä henkiset rakenteet muotoutuvat eri tavoin erilaisissa yhteiskunnallisissa ja historiallisissa tilanteissa (Mannheim 1936, 238). Tämä heijastuu esimerkiksi työn muotoiluun ja yksilön työn ulkopuolisen elämän väliseen suhteeseen. Meissner (1977) kykeni osoittamaan suoran yhteyden työtehtävien muotoiluun ja yksilön työn ulkopuolisen elämän välillä. Kun työprosessi rajoitti yksilön aloitteellisuutta työssä, näytti työntekijän kyky osallistua vapaa-aikanaan aloitteellisuutta vaativaan toimintaan vähenevän. Samanlainen tendenssi tulee esiin työn ehkäisevässä vaikutuksessa sosiaalisiin kontakteihin. Kun työntekijöillä on enemmän valtaa omaan työhönsä, he näyttävät olevan myös enemmän kiinnostuneita päätöksentekoprosesseista. Vastaavanlaiset muutokset heijastuvat myös heidän vapaa-aikaansa ja johtavat aktiivisempaan vapaa-ajan käyttöön.

Mielenkiintoinen kuvaus työnluonteen, todellisuuden käsittämisen ja aikuiskasvatuksen välisestä yhteydestä löytyy ruotsalaisesta tutkimuksesta, jossa selvitettiin paikallistasolla tapahtuvaa kamppailua työpaikkademokratias-ta. Kuva 1. esittää työorganisaation tilannetta ennen kuin sitä oli radikaalisti muutettu.

Kuva 1. Työorganisaation, tiedon ja persoonallisuuden suhteet ennen demokratisointia (Svensson 1985, 99)

Työpaikan muutosprosessissa työntekijät, jotka olivat tutkimuksen kohteina, kokoontuivat opintokerhossa etsimään ja tutkimaan tapoja, joilla he voisivat vahvistaa omia vaikutusmahdollisuuksiaan työorganisaatiossa. Tämän prosessin aikana työntekijät kehittivät, kuten Svensson toteaa, omaa kriittistä tietoisuuttaan, ja heidän kokoontumisensa vahvistivat ammattiyhdistyksen jäsenten keskinäistä solidaarisuutta (kaikki työntekijät kuuluivat ammattiyhdistykseen).

toteuttamaan yhä suuremmissa määrin työpaikkademokratiaa. Tämä vuorostaan vahvisti heidän solidaarisuuttaan ja kasvatti heidän kriittistä näkemystään vallitsevista työoloista. Muutamien Svenssonin haastateltavien työntekijöiden mukaan tärkein elementti tässä spiraalinomaisessa prosessissa solidaarisuuteen ja tietoisuuden heräämiseen oli aikuiskasvatus, joka tapahtui opintokerhossa. Työntekijöiden lähtökohtana oli heidän oma kokemuksensa, jonka he suhtuivat työpaikkademokratiaa käsittelevään kurssimateriaaliin ja joka vuorostaan johti heidät kehittämään vaihtoehtoja siihen järjestelmään, jossa he työ-

70 Kun työntekijöiden solidaarisuus ja kriittinen tietoisuus kasvoi, he kykenivät vähitellen

kentelivät. Paikallinen ammattiliitto esitti sitten nämä vaihtoehdot, jotka syntyivät opintokerhomateriaalin ja arkipäivän kokemusten tuotamana tuloksena, työnantajalle.

Rakenteelliset muutokset, jotka tapahtuivat heidän työpaikallaan, vaikuttivat myös työntekijöiden toiminnan ymmärtämiseen; heidän arvonsa, odotuksensa ja vaatimuksensa lisääntyivät ja heidän luokkatietoisuutensa ja solidaarisuuden tunteensa työväenluokkaa kohtaan kasvoivat.

Tuotanto- ja osallistumismallin muuttuminen

Nykyisin yhteiskuntatieteilijät osallistuvat intensiiviseen väittelyyn teknologisen vallankumouksen vaikutuksista talousrakenteisiin, tuotantoprosesseihin ja taitoihin. Monet kirjoittajat ovat sitä mieltä, että nykyiset tutkimustulokset eivät vahvista sitä yleistä käsitystä, että teknologinen muutos merkitsee yleisesti ammattitaitoisesta työvoiman lisääntymistä. Aihetta käsittelevä kirjallisuus on laajaa ja ongelmat monimutkaisia. Tarkastelen seuraavaksi lyhyesti muutamia yleisiä näkökohtia tästä keskustelusta vain niiltä osin, kun ne liittyvät aikuiskasvatukseen osallistumiseen.

Ammattitaitovaatimusten muutos on mahdollista vain joko ammatillisessa työnjaossa tai työn sisällössä ja työprosessissa tapahtuvien muutosten kautta.

Työtehtävien rakenne

Vleinen näkemys, varsinkin niiden Pohjois-Amerikassa työskentelevien tutkijoiden keskuudessa, jotka suhtautuvat skeptisesti ammattitaitovaatimusten kehittymiseen, on se, että vaikka korkean teknologian työpaikat lisääntyvät, ne koskevat kuitenkin vain pientä osaa kokonaistyövoimasta (Rumberger & Levin 1984). 'Hyvien työpaikkojen' lisääntyminen, varsinkin yksityisellä sektorilla, on vastavasti lisännyt vähäistä ammattitaitoa vaativia työpaikkoja palvelusektorilla ('hamburger economy'). Samanlainen, mutta vähemmälle huomiolle jäänyt kehityssuunta on tapahtunut Kanadassa, missä se on johtanut kahtiajakautuneisiin työmarkkinoihin (Myles 1988).

Esping-Andersen (1987 lainattu Myles, op.cit.) on osoittanut, että samanlaista kehitystä ei ole kuitenkaan tapahtunut Ruotsissa tai Saksassa. Esping-Andersenin mukaan tähän on selityksenä se, että ruotsalainen työmarkkinapolitiikka ja julkinen taho poistaa järjestelmällisesti matalapalkkatyön työmarkkinoilta.

Sisältö ja työprosessit

Perinteisesti marxilaisesta näkökulmasta lähtien esittivät mm. Braveman (1973) ja Noble (1984), että uuden teknologian suunnittelu ja toteutus heijastavat erästä olennaisinta pääoman prioriteeteista: työvoiman arvon alentamista ja syrjäyttämistä vahvistamalla ja keskittämällä johdon kontrollia kaikkialla tuotannossa. Monet teknologisen rationalisoinnin huomattavimmat esimerkitapaukset, jotka dokumentoitiin 1980-luvun alkupuolella, tukevat tätä teesiä, samoin kuin monet empiiriset, automaatiota koskevat tutkimukset, joita on tehty sodan jälkeisenä aikana.

Vastakkaisen näkemyksen teknologisesta kehityksestä omaavat tutkijat ovat puolustaneet sellaista strategiaa, jossa työntekijöiden taitoja "rikastutetaan" ja työ organisoidaan uudelleen vähemmän hierarkkisesti. Tämä antaa heidän mielestään johdolle rationaalisemman ja tuottavamman — vaihtoehdon ammattitaidon alenemiselle. Tämä näkökulma on saanut jatkuvasti jalansijaa viimeaikaisessa mikroelektroniikan ja informaatiotekniikan teollisia sovellutuksia koskeissa tutkimuksissa. Michael Piore ja Charles Sabel (1984) väittävät osallistuessaan keskusteluun 'post-fordistisen' talouden luonteesta, että 'massatuotantoparadigma', joka on dominoinut taloudellisen organisoitumisen ja teknologisen innovaation muotoja suurimman osan tätä vuosisataa, on nyt syrjäytymässä 'joustavan erikoistumisen' järjestelmällä. Näiden tutkijoiden mukaan 1970-luvun tuotantokriisit olivat suuresta määrin seurausta massamarkkinoiden hajoamisesta. Vastauksena tähän kriisiin keskeisimmät teollisuusalat ovat yrittäneet parantaa ja monipuolistaa tuotteitaan käyttämällä hyväksi tietokoneohjattuja tuotantojärjestelmiä. Tämä innovaatiostrategia puolestaan on vaatinut kehittämään 'joustavampaa' työvoimaa, joka kykenisi suoriutumaan yhä monimuotoisemmista tehtävistä. Tästä syystä uusien tuotantotategioiden menestymisen kannalta on välttämätöntä, että työntekijät ovat jatkuvasti kykeneviä hankkimaan uusia taitoja ja pätevyksiä sitä mukaa, kun tuotteet ja tekniikka kehittyvät. Lisäksi, kuten Sabel on väittänyt, monipuolisen laatutuotannon vaatima koulutetun työvoiman tarve yhdistyy entistä yhteistoimintakykyisemmän työorganisaation vaatimukseen: "Yhteistyö suunnittelijoiden ja tuottajien välillä on välttämätön, jotta voitaisiin tuottaa monenlaisia tavaroita yleisiä tehtäviä varten rakennetuilla koneilla."

Fordististen tuotantosuhteiden luomat tyyppilliset taitojen jakautumis- ja kehittämismallit näkyvät perinteisen yleiskasvatusjärjestelmän ja työssä tapahtuvan koulutuksen erottamisessa toisistaan. Erityisesti vakiintuneilla teollisuusaloilla, jotka olivat hallitsevassa asemassa 'massatuotantoon' perustuvassa taloudessa äärimmäisyyteen viety työnjako ja työorganisaatioiden hierarkkisten muotojen kehittäminen johtivat virkavuosiin perustuvaan urallaeteneismalliin. Työnantajille tällainen etenemismalli muodosti tehokkaan välineen "ydintyövoiman" säilyttämiseksi ja se tuotti sopivassa määrin pitkälle erikoistuneiden (usein yhtiö- tai työpaikkakohtaista) taitojen valikoitua siirtymistä. Formaali koulujärjestelmä huolehti sellaisten työntekijöiden yleisten ja abstraktien taitojen kehittymisestä, jotka ovat helposti siirrettävissä mihin tahansa ammattiin. Ammattikoulutus, jonka yhtiö itse antoi, liittyi puolestaan hyvin kiinteästi joko hyvin konkreettisiin työtilanteisiin tai oli sovellettu hyvin läheisesti asianomaisen yrityksen toimintaan. Tästä syystä työnantajien ei tarvinnut juurikaan pelätä, että työntekijät siirtäisivät oppimansa taidot toisiin yrityksiin. Tällaisissa olosuhteissa yrityksillä oli hyvä syy "maksaa sen pienen työvoiman osan koulutus, joka tarvitsi tietoja ja taitoja muuhunkin kuin hierarkiassa etenemiseen" (Piore & Sabel 1984, 273).

Kern ja Schumann (1984) esittelevät tunnetussa teoksessaan *Das Ende der Arbeitsleitung* hyvin samanlaisen teesin kuin Piore ja Sabel. Heidän mukaansa muuttuneet taloudelliset rakenteet ja teollisuuden rationalisointi ovat tuottaneet uuden tuotantotavan, jossa inhimillinen tekijä tulisi ottaa suuremmissa määrin huomioon.

Saattaa näyttää siltä kuin Kern & Schumann ja Piore & Sabel olisivat yleisesti kohaavan ammattitaitovaatimushypoteesin kannattajia. Kuitenkin molemmat tutkijaparit ennustavat, että kehitys voi tuottaa hyvinkin erilaisia ja ennustamattomia tilanteita. Kern ja Schumann ennustavat, että saksalaisen työvoiman keskuudessa tapahtuu radikaali segmentoituminen ja että uudet rationalisointimuodot otetaan käyttöön vain teollisuuden keskeisillä aloilla. Ulkopuolelle jäävät voivat hyvinkin joutua kasvotusten ammattitaitovaatimusten alenemisen ja pitkäaikaistyöttömyyden kanssa.

Piore ja Sabel toteavat, että joustava erikoistuminen saattaa osoittautua hyvin rajoittavaksi järjestelmäksi, jossa eristäytyneet tuottajien yhteisöt etsivät omaa onneaan kilpailijoittensa syrjäyttämisenä ja missä ammattimiesten eliitti tuottaa luksustavaroita proletarisen kärsi-

myksenmeren ympäröimänä. Vaihtoehtoisessa skenaariossa paikallisten yhteisöjen rakenteet ovat kansallisten hyvinvointisääntösten säätelemiä ja tutkimustoiminta ja koulutustarjonta ovat osittain julkisen tahon vastuulla (op.cit. 274-275).

Kuten Streeck ja Sorge ovat selittäneet, tällainen työtaitojen kehittämisen säätely saattaa olla riippuvainen sellaisista tekijöistä, jotka suuressa määrin puuttuvat tietyistä yhteiskunnallisista konteksteista. He toteavat, että järjestäytyneillä työntekijöillä on eniten syytä olla yhteistyössä työnantajien kanssa luomassa sisäisesti joustavia ja ulkonaisesti jäykkiä työmarkkinoita tilanteessa, jossa pyritään luomaan edellytyksiä ammattiliittojen osallistumiselle yritysten hallintoon ja johtamiseen. Korporatiivisten ja sosiaalidemokraattisten hallitusten luomat poliittiset järjestelmät aikaansaavat tällaisen ympäristön kannattaessaan ammattiliittojen osallistumista poliittiseen toimintaan ja sitoessaan ammattiliitot julkiseen politiikkaan. Näin monien Länsi-Euroopan maiden on ollut mahdollista kehittää taloudellisen säätelyn kolmikantajärjestelmä, jossa työnjako ja valtasuhteet ovat kehittymättömiä ja jossa työntekijöiden etuja puolustetaan vähemmässä määrin paikallisella tasolla ja enemmän muodollisille ja yleisille säännöille alistettuina. Tällöin etujen ajaminen on siirtynyt työpaikoilta kollektiivisen toiminnan korkeammille tasoille.

Niiden poliittisten mallien ja institutionaalisten rakenteiden, jotka soveltuvat uusien tuotantokäsitysten toteuttamiseen, vastakohtana on Pohjois-Amerikassa ja erityisesti Yhdysvalloissa havaittavissa edelleen fordististen periaatteiden jatkuvuus. OECD (1989c) on tehnyt yhteenvedon niistä vaikeuksista, jotka ovat nykyään havaittavissa Yhdysvalloissa:

Ensiksi, vastakkainasettelu pääoman ja työvoiman välillä, vaikka se onkin lievenemässä ammattiliittojen menettäessä hitaasti vaikutusvaltaansa, on jarruna uudistuksille. Toiseksi, talouselämän lyhyen aikavälin tavoitteiden ensisijaisuus haittaa uusia, rohkeita strategiavaihteluita ... ja uusien pääoman ja työvoiman suhteiden uudelleenjärjestelyjä. Viimeisenä, mutta ei vähiten tärkeimpänä koulutusjärjestelmän suorituskyvyn kehnoudesta johtuen se ei kykene kohottamaan työvoiman taitoja, pätevyyksiä eikä työhön sitoutumista.

OECD (1989c) on asettanut kyseenalaiseksi vapaan markkinatalouden kyvyn saada aikaan uudelleenjärjestäytymistä joustavan erikoistumisen pohjalta. Samalla se on painottanut, että hallitusten ajatukset "uuden kompro-

missin" saavuttamisesta järjestäytyneen työväenliikkeen kanssa ja sitoutuminen laajoihin kasvatusjärjestelmän uudistusprojekteihin ovat välttämättömiä edellytyksiä uudenmallisen hallintojärjestelmän laaja-alaiselle hyväksymiselle. Tämä näkökulma tunnustaa sen tosiasian, että yksityinen liike-elämä ei todennäköisesti ole halukas optimaalisessa määrin tuottamaan koulutusta, koska yksittäiset yritykset eivät voi olla varmoja siitä, että heidän suorittamansa investoinnit "inhimilliseen pääomaan" pysyvät yrityksen sisällä ja hyötynä.

Toinen ongelma-alue on aktiivisen työvoimamarkkinapolitiikan toteuttaminen 1990-luvulla. Kern & Schumannin ja Piore & Sabelin esittämiin segmentoitujen työvoimamarkkinoiden haasteisiin vastaamisessa lyhytaikainen työmarkkinakoulutus ei riitä, vaan strategian pitää sisältää myös elementtejä pitkän tähtäimen inhimillisten voimavarojen kehittämistä. Ruotsissa, missä on pitkä perinne työmarkkinakoulutuksen käyttämisestä aktiivisesti hyvinvointivaltion luomisessa, ovat talousrakenteiden muutokset aiheuttaneet ongelmia taitojen kysynnän ja tarjonnan tasapainossa. Tästä syystä kansallinen työmarkkinaneuvosto (AMS) on hiljakkoin esittänyt uudistusta, jonka avulla työntekijöiden pätevyyttä pyritään lisäämään. AMS ehdottaa, että työnantajat, jotka järjestävät työntekijöittensä pätevyyttä lisäävää koulutusta, saisivat taloudellista tukea. Koulutuksen tulee kohdistua pääasiassa niihin, joiden tiedot ja taidot ovat vähäiset tai vanhentuneet. Koulutuksen tulisi antaa heille laajemmat ja paremmin ajantasalla olevat perustiedot. Ammatillinen ja yleissivistäväkoulutus tulisi integroida keskenään. Mahdollistaakseen pätevyyksien lisääntymisen koulutuksen tulisi kestää ainakin 80 tuntia, mutta ei enempää kuin 920 tuntia. Ehdotus korostaa sitä, että koulutustoiminnan tulisi perustua yritysten tarpeisiin. Työntekijöiden, työnantajien ja paikallisten ammattiyhdistysten tulisi yhdessä kehittää sellaisia koulutusohjelmia, joilla voitaisiin parantaa työllisyyttä. Työnantaja saisi vähentää 50 prosenttia varsinaista koulutuskustannuksistaan (ei palkkoja) verotuksessa, aina 50 000 Rkr saakka työntekijää kohti. Ruotsin esimerkki on mielenkiintoinen, koska se kertoo uudesta strategiasta, missä syrjäytyvien ongelma sulautetaan yhä lisääntyvässä määrin yrityksen tarpeisiin. Se on esimerkki siitä, kuinka raja yritysten tarvitseman erityiskoulutuksen (specific training) ja yleisen koulutuksen (general education) välillä hämärtyy.

Yhteenvetona voidaan todeta, että teknologisen vallankumouksen ja ns. informaatiotalouden (information economy) vaikutukset aikuiskasvatukseen eivät ole suoraan seurausta

teknologiasta, vaan ne riippuvat toisaalta ammattiliittojen ja työnantajien sekä toisaalta markkinavoimien ja julkisen politiikan välisestä kamppailusta.

Yleisen aikuiskasvatuksen tarjonta

Edellä tarkasteltiin työnantajien harjoittamaa koulutusta. Ymmärtääksemme, miksi aikuiskasvatukseen osallistumien on niin epätaisaista, meidän on tarkasteltava myös sitä tapaa, miten yksilöiden vaatimukset säätelevät eri aikuiskasvatusjärjestöjä. Näiden järjestöjen toiminnot ovat enemmän vastauksia ilmaistuihin, julkilausuttuihin tarpeisiin (manifest demands) kuin koulutustarpeisiin, jotka pohjautuvat yhteiskunnan eriarvoisuuteen.

Tästä väitteestä seuraa ajatellen aikuiskasvatuksen kysyntää, että objektiiviset olosuhteet aiheuttavat yksilölle vaikeuksia hänen pyrkinessään huolehtimaan oikeuksistaan, pyrkiesään hankkimaan informaatiota jne. On olemassa kaksi perussyytä, miksi kysyntä määrää tarjonnan jopa silloin, kun pyritään tasa-arvoisempaan tilanteeseen: ristiriita päämäärien välillä ja rahoitusjärjestelmä.

Ongelma on se, ettei tasa-arvo ole koskaan aikuiskasvatuksen yksinomainen päämäärä. Joissakin tapauksissa sitä ei ole lainkaan olemassa. Kuitenkin silloinkin, kun siihen pyritään, se esiintyy yhdessä taloudellisten ja 'palvelupäämäärien' (yksilöllisten mieltymysten tyydyttämisen) kanssa.

Tasa-arvoisuudessa saavutetut "voitot" aiheuttavat hyvin korkeat palvelupolitiikan "kustannukset", jos mitta määritellään molempia päämääriä varten. Tasa-arvopolitiikka merkitsee pyrkimystä tasa-arvoistamiseen, mikä vuorostaan viittaa toiveeseen siitä, että tietyt ryhmät "kuluttaisivat" tarjonnan. Tavalla tai toisella määritellyt "objektiiviset tarpeet" ohjaavat toimintaa. Palvelupolitiikka merkitsee sitä, että kysyntä tulee tyydyttää ja tällainen politiikka on samanaikaisesti näiden tarpeiden määrittelemistä.

Aikuiskasvatusorganisaatioiden käytettävissä olevat tukitoimenpiteet ovat luonteeltaan yleisiä. Usein tuki perustuu osanottajien määrään tai tuntien määrään. Tukitoimenpiteet eivät siis kohdistu tarpeessa olevien rekrytointiin tai tuottamaan tiettyjä tuloksia. Mikä pahempaa, monien järjestöjen on turvauduttava suuressa määrin opiskelijamaksuihin. Paikallisessa kilpailutilanteessa järjestöt, joiden toiminta on kysyntäorientoitunutta, saavat 'markkinajohta-

jan' aseman. Syynä tähän on se, että rahoitusmalli antaa tällaisille järjestöille tiettyjä etuja. Niinpä sellaisenkin järjestön, joka haluaa pyrkiä opintojen tasa-arvoistamiseen, on markkinavoimien vaatimuksesta omaksuttava ainakin osittain kysyntään perustuva kehittämissmalli. Jos se tähtäisi toiminnassaan ainoastaan tasa-arvoisuuden edistämiseen, se menettäisi pian suuressa määrin perustuksen toiminnalleen. Tämä merkitsisi, että jatkossa sen olisi mahdotonta tuottaa edes niitä muutamia tasa-arvoisuuteen pyrkiviä toimintoja, joita se nyt tuottaa. Muutoksen aikaansaamisen kannalta on välttämätöntä, että aikuiskasvatuksen tuki osoitetaan tulevaisuudessa erityisesti tasa-arvopäämääriin tähtäävään toimintaan suuressa määrin kuin tähän asti. Tämä edellyttää kuitenkin sekä sen ryhmän identifioimista, jonka elinolosuhteita pyritään parantamaan, että syvempää tietoa niistä opiskelumenetelmistä ja -sisällöistä, joiden avulla voitaisiin saada aikaan tasa-arvon edistymistä eli yhteiskunnallisten, poliittisten, kulttuuristen ja taloudellisten resurssien uudelleenjakoa.

Aikuiskasvatuksen tarjonnan ongelmaa on siis tarkasteltava sekä markkinoiden että politiikan näkökulmasta.

Tarvitaanko tavoitteellista aikuiskasvatuspoliittikkaa?

Aikuiskasvatustarjontajärjestelmä, joka pitää itsensä selvänä, että aikuinen on tietoinen, itseään ohjaava yksilö, jolla on hallussaan välineet käyttää hyväkseen aikuiskasvatuksen tarjoamat mahdollisuudet, perustuu osanottajien itsevalikoitumiseen. Tällainen järjestelmä pa-

remminkin laajentaa kuin vähentää koulutuksellisia ja kulttuurisia eroja yhteiskunnassa.

'Parsonilaisesta' konsensusnäkökulmasta tämä laajeneva eriarvoisuus voidaan nähdä välttämättömänä ja hyväksyttävänä niin kauan, kuin on olemassa edellytykset mahdollisuuksien tasa-arvoisuuteen ja valinta perustuu yksilöiden suorituskykyyn. Tällainen käsitys yhtäläisistä mahdollisuuksista voidaan kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi viittaamalla huono-osaisuuden kehään, jossa puutteelliset lapsuudenaikaiset olosuhteet, lyhyt peruskoulutus, vaihtuvat työpaikat, vähäiset resurssit osallistua poliittiseen elämään jne. aiheuttavat sen, että todelliset osallistumismahdollisuudet ovat kaukana tasa-arvoisuudesta.

Tästä näkökulmasta lähtien aikuiskasvatuksen tulisi pyrkiä mahdollisimman paljon lisäämään kysyntää niiden keskuudessa, jotka osoittavat vähän tai ei lainkaan kiinnostusta aikuiskasvatukseen. Erityistoimenpiteenä tulisi käyttää "hakevaa toimintaa" (outreaching activities), jonka avulla pyritään saamaan aikaan haluttu muutos asenteissa. Tällaista toimintaa tulisi tukea auttamalla opiskelijoita opiskelukustannuksissa ja neuvomalla heitä opinnoissa.

Tästä näkökulmasta on mielenkiintoista vertailla aikuiskasvatukseen osallistumista Kanadassa, Norjassa ja Ruotsissa.

Kokonaisosallistuminen on Ruotsissa lähes kaksi kertaa niin korkea kuin kahdessa muussa maassa. On selvää, että maiden välillä on suuria eroja koulutustasossa. Kuitenkin ihmiset, joilla on vähemmän kuin yhdeksän vuotta peruskoulutusta, osallistuvat Ruotsissa samassa määrin aikuiskasvatukseen kuin lukion käyneet Norjassa ja Kanadassa.

Taulukko 2. Aikuiskasvatukseen osallistuminen (% aikuisista)

Koulutustaso	Kanada	Norja	Ruotsi
vähemmän kuin 9 vuotta lukio	5	8	21
yliopisto	19	19	46
kaikki aikuiset	45	36	64

(Olofsson & Rubenson 1986)

Koulutuksellisesti huonommassa asemassa olevien ruotsalaisten korkeampi osallistumisprosentti voidaan ainakin osittain selittää maassa harjoitetun aikuiskoulutuspolitiikan perusteella. Kun Kanada ja jossain määrin myös Norja ovat harjoittaneet lähinnä kysyntää ja markkinavoimiin perustuvaa aikuiskasvatuspolitiikkaa, on Ruotsissa harjoitettu koulutus-

politiikkaa, joka on pyrkinyt rekrytoimaan erityisesti huonossa asemassa olevia ryhmiä. Tämä näkyy selvästi Ruotsin suurempina aikuiskoulutusmenoina. Tunnusomaista Ruotsissa harjoitetulle aikuiskoulutuspolitiikalle on ollut erilaisten "hakevaan toimintaan" perustuvien menetelmien kehittäminen ja tällaisen toiminnan voimakas taloudellinen tukeminen.

LÄHTEET

Bergsten, U. 1977. Adult education in relation to work and leisure. Almquist & Wiksell International. Stockholm.

Braverman, H. 1973. Labour and monopoly capital. Monthly Review Press. New York.

Broström, A. & Ekeröth, G. 1977. Vuxenutbildning och fördelningspolitik. Sociologiska Institutionen, Uppsala Universitet. Uppsala.

Denison, E.F. 1962. The source of economic growth and alternatives before us. Committee for Economic Development. New York.

Dertuozos, M. & Lester, R. & Solow, R. 1989. Made in America: Regaining the competitive edge. MIT Press. Cambridge.

Harker, R.K. 1984. "On reproduction, habitus and education." British Journal of Sociology of Education, 5 (2), 117-127.

Johnstone, J. & Rivera, R. 1965. Volunteers for learning. Aldine, Hawthorne. New York.

Kern, H. & Schumann, M. 1984. Das Ende der Arbeitsteilung? Beck. München.

Künzle, D. & Büchel, D. 1989. Weiterbildung als Strategie für Region und Betrieb. Verlag der Fachvereine. Zürich.

Larsson, S. et al. 1986. Arbetsupplevelse och utbildningssyn hos icke facklärd. Göteborg Studies in Educational Science. Göteborg.

Mannheim, K. 1936. Ideology and utopia: An introduction to the sociology of knowledge. Routledge & Kegan Paul. London.

Meissner, M. 1971. "The long arm of the job: A study of work and leisure." Industrial Relations, 10-239-260.

Myles, J. 1988. "The expanding middle: Some Canadian evidence on the deskilling debate." Canad. Rev. Soc. & Anth., 25 (3), 335-363.

Noble, D. 1984. Forces of production: A social history of automation. Alfred A. Knopf. New York.

Olofsson Lars Erik & Rubenson Kjell, 1986. 1970-talets vuxenutbildningsreformer. Högskolan för lärutbildning i Stockholm, Institutionen för pedagogik, Rapport 9/85. Stockholm.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). 1989a. Education and the economy in a changing society. OECD. Paris.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). 1989b. Education in OECD countries 1986-87: A compendium of statistical information. OECD. Paris.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). 1989c. Employment outlook: July 1989. OECD. Paris.

Parsons, T. 1959. "The school class as a social system: Some of its functions in American society." Harvard Educational Review, 29 (3), 297-318.

Piore, M. & Sabel, C.H. F. 1984. The second industrial divide. Possibilities for prosperity. Basic Books. New York.

Rubenson, K. 1980. "Background and theoretical context." In R. Hoeghielm and K. Rubenson (eds.), Adult Education for social change. Liber. Lund.

Rumberger, R. & Levin, H. 1984. Forecasting the impact of new technologies on the future job market. Stanford University, IFG Report no 84-A4. Stanford.

SCB. 1981. Social report on inequality in Sweden. Official Statistics of Sweden. Stockholm.

SCB. 1990. Personalutbildning 1975-1989. Schultz, T. 1960. "Capital formation by education." Journal of Political Economy, 64:4, 1026-1039.

Statistics Canada, 1986. Adult training Survey. Education, Culture and Tourism Division. Ottawa.

Svensson, L. 1985. Arbetarkollektivet och facket. Lund Universitet. Lund.

AIKUISKASVATUS

The Finnish Journal of Adult Education

Vol. 11, 2/91

ISSN 0358-6197

Summary

134 **Rubenson Kjell 1991.** Aikuiskoulutuksen kehittäminen — markkinavoimien ohjattavaksi vai tavoitteiseen politiikkaan?

Rubenson Kjell 1991. Participation in adult education and training — between the market and policy.

— Työn luonteen ja sen myötä työmarkkinoiden rakenteen muuttuessa keskeiseksi kysymykseksi on noussut se, miten tehokkaasti ensiarvoisena pidettävä tuotannontekijä, työvoima kykenee muuttumaan. Koulutuksen taso ja jakautuminen yhteiskunnassa on tärkeä taloudellinen tekijä. Artikkelissa käsitellään työkäisten osallistumista aikuiskoulutukseen ja koulutuksen esteitä sen mukaisesti, millaiset odotukset eri väestöryhmissä kohdistuvat koulutukseen ja millainen on työn rakenteen, todellisuuden havainnoinnin ja aikuiskasvatuksen välinen yhteys.

— The changes taking place in the nature of work, and subsequently in the structure of work, have brought to the fore the issue of the labour force's capacity to change. The labour force is a crucial production factor and the level of education and its distribution on society are important economic factors. The article looks at the participation of the working age population in adult education and obstacles encountered in this from the point of view of the expectations of the various population groups with regard to training and what the relationship between the structure of work, observations made of reality and adult education is like.

Aikuiskasvatus 11,2.